УЛАКЪЛАНЫ МАХТИГЕ – 70 ЖЫЛ

Махийланы Хамангерийни къызы Людмила, Гуманитар тинтиулени Институту – Федерал илму ара «Россей илму арасыны Къабарты-Малкъар илму арасы» деген Федерал къырал бюджет илму учреждениясыны филиалыны къарачай-малкъар тил бёлюмюню тамата илму къуллукъчусу, директорну орунбасары, филология илмуланы кандидаты, liudmila.makhiieva@mail.ru.

Локияланы Магомедни къызы Жаухар, Гуманитар тинтиулени Институту – Федерал илму ара «Россей илму арасыны Къабарты-Малкъар илму арасы» деген Федерал къырал бюджет илму учреждениясыны филиалыны къарачай-малкъар фольклор бёлюмюню кичи илму къуллукъчусу, lokyaeva.zh@mail.ru.

Статья белгили тюрколог, филология илмуланы доктору, профессор, Къарачай-Черкес эм Къабарты-Малкъар республикаланы илмусуну сыйлы къуллукъчусу, Халкъла аралы тюрк академияны академиги, Россейни тюркологларыны комитетини члени Улакъланы Зейтунну жашы Махтини 70-жыллыкъ юбилейине жораланады. Улакъ улу кёп жылланы ичинде, къарачай-малкъар, тюрк тиллени, саулайда Россей илмуну айнытыугъа уллу къыйын салады. Аны тилни энчиликлерин, жюрютюлюуюн эм тюрлениулерин тинтиуге жораланнган илму ишлерине, китапларына, сёзлюклерине, статьяларына алимле бийик багъа бередиле. Ол онтогъуз китапны, 170-ге жууукъ илму статьяны авторуду. Улакъланы Махти республиканы илму эм жамауат-маданият жумушларына да тири къатышады, миллетини хар жумушуна да къайгъыра билген, белгили алимди. Башында саналгъан затла алимни илму ишини магъаналыгъына, тюрк тиллени тинтиуге бла, саулай филология илмуну айнытыугъа уллу къыйын салгъанын, бюгюнгю заманны излемлерине кёре жумушланы тамамлагъанын шартлайдыла.

Баш магъаналы сёзле: белгили алим, тюрколог, профессор, къарачай-малкъар филология, социолингвистика, лексикография, терминология.

Улакъланы Зейтунну жашы Махтиге 2021 жылда 26 февральда 70 жыл толгъанды. Улакъланы Махти 1951 жылда Кьыргъыз ССР-ны Чуйский районуну Дон-Арик элинде туугъанды. Аны сабий жыллары кёчгюнчюлюкде ётгендиле. Улакъланы юйюрлери сюргюнден ата-бабаларыны жерине къайтхандан сора, ол, 1968 жылда Лашкута элни школун бошап, 1969 жылда Къабарты-Малкъар къырал университетни тарых-филология факультетини орус-малкъар бёлюмюне окъургъа киреди. 1974 жылда университетни тауусуп, Къабарты-Малкъарны илму-излем институтуну (бусагъатдагъы Къабарты-Малкъар илму арасыны гуманитар тинтиуле бардыргъан институту) къарачай-малкъар тил бёлюмюнде ишге тохтайды. Ол арсарсыз илмуну жолун сайлайды. 1976 жылда къыралыбызны ара шахары Москвада Тил билим институтну тюрк эм монгол бёлюмюню аспирантурасында окъургъа кёлленеди.

Кеси халкъны кёлден чыгъармачылыгъын жыйып, китапла жарашдыргъан акъылман, илмуну, жазыу ишни да къыйматын, къыйынлыгъын да уста билген, окъургъа тебиреген жашын аллына олтуртуп: «Мен сен илмуну жолун сайлагъаныннга бек ыразыма. Халкъыбызны кёлден чыгъармачылыгъында, тарыхында, тил билимде да алыкъына тамамланырыкъ ишле кёпдюле. «*Эл жарсыуун эр этер, эр жарсыуун эл этер»* деген буруннгулуланы акъыл сёзлери барды. Аллай жумушланы сенича жашла тамамламасала, ким тамамлар? Алай, билип къой, «*Илму бла кюрешген ийне бла кёр къазгъанчады»,* эсингде болсун

«Алим болгъандан эсе, адам болгъан къыйынды» илмуну жолунда, халкъынга, миллетинге жарарча алим болсанг, аны бла бирге уа адамлыкъ сырынгы бийик тутсанг, мени бек ыразы этериксе, миллетни, къыралны аллында да уланлыкъ, инсан борчунгу да толтурлукъса…» – деп, андан сора да кёп насийхат сёз айтып, жюрек ыразылыгъын берип ашырады.

Атасыны ол сёзлери бюгюн да, аны жашау жолунда кёп затны оюмлатханлай, адамлыкъны бла алимликни бирча багъалай билирге, илму жолда таукел жюрюрге кёллендиргенлей турадыла.

Улакъланы Махти, аспирантурада окъууун бошап, «*Термины животноводства в карачаево-балкарском языке*» [Улаков 1983] деген ат бла диссертациясын жетишимли къоруулап, ишлеген Институтуна къайтады, анда ол кесини усталыгъын айнытады, бир ненча жылдан къарачай-малкъар тил секторгъа башчылыкъ этеди.

Ол жыллада къарачай-малкъар тил бёлюмню алимлери бла бирге ючтомлукъ ангылатма сёзлюкню биринчи томун хазырлайдыла. Къысха заманны ичинде аны коллективде профсоюзну таматасына айырадыла. Тутхан ишин тийишли бардыргъанын, иш кёллюлюгюн кёрюп тургъан профессор Гугов Р.Х. (ол заманда Къабарты-Малкъар илму-излем институтну директору) аны илму иш жаны бла директорну экинчиси этерге излейди. Коллективни ыразылыгъы бла Институтну илму совети республиканы Правительствосуна тилек къагъыт жибереди. Правительство республиканы Президентинден ыразылыкъ алгъандан сора, Улакъланы Махтини ол къуллукъгъа саладыла.

Алай бла, илму тинтиулени жашаугъа сингдире, тюрлю-тюрлю къырал комиссияланы ишлерине къатышады, терс-тюз жерлерин кёргюзтюп, оюмун, насийхат сёзюн айтады. Аллай тюбешиулени биринде, Институтда илму иш къалай къуралгъаныны, баргъаныны юсюнден аны Къабарты-Малкъар Республиканы биринчи Президенти Коков В.М. эм вице-президенти Губин Г.С. энчи чакъырып сёлешедиле. Ол алагъа къарачай-малкъар тилни ючтомлукъ ангылатма сёзлюгюню биринчи тому хазыр болгъанын эм аны басмаларгъа ахча тыйгъыч болуп тургъанын айтады. Заманнга кёре, ол республикагъа, къыралгъа да къыйын кезиу эди, болсада, Правительствону Председатели (ол замандагъы) Черкесланы Г.М. сёзлюкню чыгъарыргъа къырал бюджетден ахча бёлдюреди. Бу жумушланы тындырыуда халкъны жарсыуларын хар заманда терен ангылагъан Зумакъулланы Б.М. билеклик этеди. Сёзлюкню томлары хазыр бола баргъаны бла ала башха-башха жыллада 5 минг тираж бла басмадан чыгъадыла. Ол жетишимлери бла къанатланнган жаш алим кесини доктор илму ишин къолгъа алады эм 1994 жылда «Проблемы лексической стилистики карачаево-балкарского языка» [Улаков 1994] деген ат бла монографиясын басмалайды, анга эм ол темагъа басмаланнган илму статьяларына таяныпп, 1996 жылда Мосвада Тил билим институтну диссертация советинде доктор диссертациясын жетишимли къоруулайды.

1999 жылны январь айындан башлап, бюгюннге дери, Улакъланы Зейтунну жашы Махти Россейни Илму Академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасыны таматасыны илму жаны бла экинчиси болуп ишлейди. Илмуну бюгюнгю излемлерине кёре айнытыугъа уллу къыйын салады. Республиканы илму бла байламлы, миллет-политика эм маданият ишлерине тири къатышады, андан тышында да Институтну къарачай-малкъар тил бёлюмюню баш илму къуллукъчусу болуп, кёп жылланы бет жарыкълы урунады.

Ол тюрк лексикологияны бла лексикографияны, заманнга кёре тюрлениу амалларын энчилеп, терен тинтеди, къарачай-малкъар тил билимде кёп ачыкъланмагъан соруулагъа жууап излейди. Аны онтогъуз илму китабы, ол санда сёзлюклери, илму-методика ишлери, 170-ге жууукъ илму статьялары басмаланнгандыла. Ала, белгили тюркологла чертгенча, къарачай-малкъар тил билимни угъай да, саулайда тюркологияны, лингвистиканы бай хазнасыдыла.

Улакъланы Махти окъутуу ишге да уллу къыйын салгъанды. Ол 2000–2006 жыллада Къабарты-Малкъар къырал университетни къарачай-малкъар тил эм адабият кафедрасында профессор болуп ишлегенди.

Аны «*История карачаево-балкарского языка*» (къысха лекция дерслери) [Улаков 2001], «Письменные памятники тюркских языков как источник истории современного карачаево-балкарского языка (спецкурс)» [Улаков, Чеченов 2003], «*Очерки истории карачаево-балкарского языка*» [Улаков 2005], «*Карачаево-балкарско-русский словарь лингвистических терминов*» [Улаков, Махиева 2008] эм дагъыда кёп башха дерсликлери бла китаплары, сёзлюклери студентлеге, магистрлеге, аспирантлагъа, алимлеге, устазлагъа да, билимлерин кючлер онг бередиле.

Белгили алимни арт жыллада басмаланнган илму китапларыны, статьяларыны юсюнден айтханда, алада жашауну тюрлениулери бла байламлы тил билимде жангылыкълагъа аслам эс бурулады. Сёз ючюн, Шимал Кавказны тиллерини энчиликлерин ачыкълаугъа, къарачай-малкъар тилни терминологиясына жораланнган ишлерин да энчи айтыргъа тийишлиди: *«Языковая ситуация в Кабардино-Балкарской республике: состояние и проблемы»* [Башиева, Улаков, Хамдохова 2016], «*Правовой статус кабардино-черкесского и карачаево-балкарского языков как один из способов их защиты и сохранения*» [Башиева, Улаков 2015], «Проблемы терминологии карачаево-балкарского языка» [Улаков, Махиева 2019] эм д.б. Бу илму ишледе битеудуния къарам бла бирликде ёз тилге энчи къайгъырыулукъ, аны сакълар, айнытыр, жюрютюр, тинтир амалла да изленедиле эм аз санлы миллетлени миллет тиллерин сакълау бла байламлы кёп соруулагъа къараладыла.

Улакъланы Махтини алимлени къаууму бла бирге чыгъаргъан *«Трансформация системы ценностей населения Кабардино-Балкарии в современных условиях»* деген монография Россейни илмула академиясыны 2019 жылда жетишимлерини тизмесине киргенди [Кушхабиев, Улаков и др. 2019].

Сынамлы алим, Къабарты-Малкъар илму араны гуманитар тинтиуле бардыргъан институтуну къарачай-малкъар тил бёлюмюню илму къуллукъчулары бла бирге жаращдыргъан «*Къарачай-малкъар тилни ангылатма ючтомлукъ сёзлюгюн»* [КъМТАС I 1996; КъМТАС II 2002; КъМТАС III 2005], *«Къарачай-малкъар тилни синонимлерини сёзлюгюн»* [КъМТСС 2017], «*Современный карачаево-балкарский язык*» [СКБЯ 1 2016; СКБЯ 2 2018] деген эки кесекли илму ишни, жаланда къарачай-малкъар тилге угъай, саулай тюркологияда уллу магъанасы эм къыйматы болгъаны Россейни тюркологларыны комитетинде чертилгенди. «*Современный карачаево-балкарский язык»* деген академиялы илму ишни проектине илму жаны бла башчылыкъ Улакъланы Махти этгенди.

Андан сора да ол алимлени эм адабиятыбызны келечилерини юслеринден иги кесек статья, очерк да жазгъанды [Улаков 2010], бир талай илму китапны, илму жыйымдыкъны редакторуду, аланы асламысыны редколлегияларыны членизди. «*Известия КБНЦ РАН*» деген белгили илму журналны баш редакторуну экинчисиди. Республиканы телевидения бла радио бериулерине да дайым да тири къатышханлай турады.

Улакъланы Махти миллетни, республиканы да тамблагъы кюнюн теренден оюмлагъан, саулайда тил билимге эм тюрк дунияны ниет маданиятына уллу къошумчулукъ этген, жаш тёлюню илму жолун ызлагъан, республикагъа, къыралгъа да жарарча алимлени хазырлагъан огъурлу насийхатчыды, бийик даражалы алимди. Аны монографиялары бла статьялары саулайда тюркологиягъа уллу къошумчулукъ этедиле, Россейде эм СНГ-ны къыралларында, узакъ тыш къыраллада да басмаланадыла. Дуниягъа кёз къарамы да кенг болгъан алим, тамблагъы кюнню ёчюлмезлик жарыгъы билим бла илму болгъанын теренден ангылайды, не жаны бла да анга къошумчулукъ этерге излейди.

Бюгюнлюкде гуманитар тинтиуле бардыргъан институтда, ол къурагъан лингвофольклористика *илму школ* жетишимли ишлейди. Профессор, кёп жылланы Къабарты-Малкъар къырал университетни диссертация советини члени болгъанлай келеди, республикада, андан тышында да кандидат эм доктор диссертацияларын къоруулагъанлагъа жакъчылыкъ (оппонентлик) да этеди, Халкъла аралы илму конференциялагъа, конгресслеге, симпозиумлагъа, форумлагъа да тири къатышады.

Улакъланы Махти ишни юсюнде кёп затха юйретген насийхатчыларына, артыгъыракъ да Ахматланы Ибрагимге, Гугов Рашадха, Иванов Пётрге хар заманда да жюрек ыразылыгъын билдиреди. Ол ишлеген жеринде таматалагъа, тенглерине билеклик эте, уллу сый, намыс да бере биледи, ала да аны сыйлы кёредиле. Баям, ол затланы бирикдирген адамлыкъ, огъурлулукъ, тюзлюк эм дагъыда алача башха шартладыла.

Устазлыкъ ишини юсюнден айтханда уа, аны башчылыгъы бла оннга жууукъ аспирант, илму ишлерин жетишимли къоруулап, филология илмуланы кандидаты деген атха тийишли болгъандыла эм, илму башчылары юйретген жолдан таймай, тилибизге, маданиятыбызгъа да тийишли къуллукъ этедиле.

Улакъланы Махти илмуда жетишимлери эм жамауат-къырал ишлеге тири къатышханы ючюн *Къабарты-Малкъарны сыйлы грамотасы* бла (1996), *Россейни илмула академиясыны сыйлы грамотасы* бла (1999), *Къабарты-Малкъарны Парламентини сыйлы грамотасы* бла (2011), *Къабарты-Малкъарны Айырыу комиссиясыны сыйлы грамотасы бла* (2007), *РИА-ны Къабарты-Малкъар илму арасыны Президиумуну сыйлы грамотасы* бла (2011), *Къабарты-Малкъарны Гуманитар тинтиуле бардыргъан институтуну сыйлы грамотасы* бла (2016), Къарачайда бардырылгъан «XI Крымшамхаловские чтения по проблемам карачаево-балкарской культуры» деген форумда *«Современный карачаево-балкарский язык»* деген проект ючюн «Наука» деген номинацияда (2018), «*Къулийланы Къайсынны*» (2019), «*За мир и гуманизм на Кавказе*» (2021), «*250 лет единения Ингушетии с Россией*» (2021) деген майдалла бла саугъаланнганды. Ол «*Къарачай-Черкес республиканы илмусуну сыйлы къыллукъчусу*» (1998) эм «*Къабарты-Малкъар республиканы илмусуну сыйлы къуллукъчусу*» (2001) деген атлагъа тийишли болгъанды.

Улакъланы Махти хар заманда да халкъыны кёлден чыгъармачылыгъына уллу эс бёлгенди, миллетини ниет хазнасын сыйлай, багъалай билгенди. Аны юсюнден филология илмуланы доктору, профессор Кетенчиланы Мусса кесини статьясында былай жазады: «Улакъланы Махти халкъны кёлден чыгъармачылыгъына къачан да сакъ кёзден къарагъанды. Фольклор – халкъны оюм шауданыды, анда тёлюлени жашау сынауу, миллет энчилиги да кёргюзтюлюнеди. Халкъны кёлден чыгъармачылыгъы эм миллет адет-тёреси – бизни бюгюннгю билимибизни, жетишимлерибизни да мурдорудула» [Кетенчиев 2001]. Баям, ол затны теренден ангылау Улакъ улуну илму экспедицияланы къураргъа эм ол экспедициялагъа къатышыргъа кёллендиргендиле. Алай бла, Къабарты-Малкъар илму араны гуманитар тинтиуле бардыргъан институтуну келечилери бла бирге кёп кере Къабарты-Малкъар эм Къарачай-Черкес республикалада, Тюркде, Шамда (Сирияда), Иорданияда да илму-фольклор экспедициялагъа тири къатышханды. Ол экспедициялада жыйылгъан материалланы асламысы бюгюн да Къабарты-Малкъар гуманитар тинтиуле бардыргъан институтну фоноархивинде сакъланадыла, материалладан къуралгъан бериуле бюгюн-бюгече да радиода, телевиденияда да кезиуден-кезиуге бериле турадыла.

Ол экспедицияны баш борчу – адыгълыла бла къарачай-малкъырлыланы тыш къыраллада диаспораларын илму жаны бла жокъларгъа республиканы жамауаты Правительствосуна борчлайды. Жумушну тынгылы къурааргъа тёрт къуллукъчуну (Улакъланы Махтини, Рахайланы Анатолийни, Елеев Лукьянны эм Семенов

Юрийни) Турциягъа, Сириягъа эм Иорданиягъа жибередиле. Ала он кюнню ичинде экспедиция ишлерик шахарла, жерлешлерибизге бериллик соруула, алимлени ашар-жашар жерлери, айланыр улоулары дегенча затланы юслеринден келишим этип келедиле. Ызы бла илму экспедиция (эки къауумдан къуралгъан: малкъар эм къабарты) ючайлыкъ жолгъа кетеди. Иш тынгылы къуралгъаны себепли, экспедицияны келечилери чырмаусуз, жетишимли ишлеп, иги кесек материал да жыйып республикагъа къайтадыла. Экспедициягъа къатышханланы, биринчи болуп, республиканы ол замандагъы президенти Коков В.М. бла Правительствосуну башчысы Черкесланы Г.М., институтну директору Думанов Х.М. бла бирге Улакъланы Махтини кеслерине чакъырып, тынгылы хапар сурайдыла.

Экспедициягъа къатышханла бла республиканы журналистлери радио бла, телевидения бла да иги кесек бериу этедиле, газетледе, журналлада да кёп сейир материал басмалайдыла: къыз къачыргъанны, сабийни бешикге салгъанны, ёлюкню асырагъанны эм дагъыда кёп затны юсюнден хапар айтылады, аланы энчиликлери белгиленеди. Ол экспедицияны хайырындан эки жанындан да кёп тукъумла байламлыкъ жюрютюп башлайдыла; тыш къыраллы жерлешлерибиз да Кавказдан тынгылы хапар биледиле. Андан сора да саулайда малкъар миллетге Сирияда жашагъан таулуланы атындан институтну атына жылы салам къагъыт келгенин алимле бюгюн да тансыкълап эсгередиле. Айхайда, аллай халкъла аралы илму экспедицияны илму эм политика магъанасы бек уллу эди. Ол материалладан къуралгъан бериуле бусагъатда да радиода, телевиденияда да кезиуден –кезиуге бериле турадыла.

Жашауун илму бла байламлы этген алим, экспедицияланы магъанасын теренден ангылап, 1992 жылда, кезиулю экспедицияланы заманында, Турцияны Самсун шахарында тюрк тилден курсланы ётюп, билимин ёсдюргенди, курслагъа къатышхан битеу тюрк тилли халкъланы келечилери бла танышханды эм кёбюсю бла шуёхлукъ жюрютеди. Ол зат а саулай тюрк дунияны бютюнда кючлерге, бирикдирирге, артыгъыракъ да Халкъла аралы тюрк академияны къураргъа уллу себеплик этгенди. Улакъ улу ол академияны Къабарты-Малкъар бёлюмюне бир къауум жылны башчылыкъ этип тургъанды.

Бусагъатда, дунияда хар затха да, ол санда илмугъа да кёз къарам тюрленип, аны тамамлауда излемле кючленип барадыла. Профессор, биринчилени санында болуп, жангычылыкъла бла кеси уста шагъырей болады эм башха алимлеге да билимни, илмуну жолунда жюрюр амалланы юйретеди.

Алим адам, халкъыны кёлден чыгъармачылыгъын, ана тилин, адабиятын, тарыхын уста билирге, миллетни, республиканы, къыралны да тамблагъы кюнюн терен оюмлап, хар ишине да тири къатышыргъа борчлуду. Улакъ улу, хар ишин ол ангыламгъа тамам сыйындырып, илмугъа, жамауатха да тийишлисича къуллукъ эте биледи, миллетини, тукъумуну, туугъан элини да атларын иги бла айтдырады.

Бюгюнлюкде 70-жыллыкъ юбилейине жетишген оюмлу оноучу, белгили алим, жаш адамланы билимни, илмуну жолуна тюзете *«къарыулу бирни жыгъар, билимли мингни жыгъар»* деп, шош ышарыуун бла жарыкълыгъын саугъалай, насийхат сёзюн айта, адамлыкъ, алимлик жолда да юлгюлю болургъа юйретеди.

Биз илму жолда кёплеге билеклик этип тургъан, багъалы алим къарындашыбызны, огъурлу устазыбызны къууанчлы байрамы бла жюрекден алгъышлайбыз! Уллу Аллах илмуну жолунда жангы жетишимлеге жол ача, энтта да кёп жылланы аллыбызда жюрюрча кюч да, къарыу да, саулукъ да, узакъ ёмюр да берсин дейбиз!

Хайырланылгъан литература

1. *Башиева С.К., Улаков М.З.* Правовой статус кабардино-черкесского и карачаево-балкарского языков как один из способов их защиты и сохранения // Известия Кабардино-Балкарского научного центра РАН. 2015. № 1 (63). С. 284–289.

2. *Башиева С.К., Улаков М.З., Хамдохова Ж.М.* Языковая ситуация в Кабардино-Балкарской республике: состояние и проблемы. Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2016. 172 с.

3. *Кетенчиев М.Б.* Жизнь дана на добрые дела // Кабардино-Балкарская правда. 2001. 21 фев.

4. *Кушхабиев А.В., Улаков М.З., Алхасов М.М., Табаксоев И.А.* Трансформация системы ценностей населения Кабардино-Балкарии в современных условиях. Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2019. 192 с.

5. *КъМТАС I* – Къарачай-малкъар тилни ангылатма сёзлюгю. Ючтомлукъ. Т. I. А–Ж. Нальчик: Эль-Фа, 1996. 1019 б. (Толковый словарь карачаево-балкарского языка: в 3-х т. Т. I. А–Ж. Нальчик: Эль-Фа, 1996. 1019 с.).

6. *КъМТАС II* – Къарачай-малкъар тилни ангылатма сёзлюгю. Ючтомлукъ. Т. II. З–Р. Нальчик: Эль-Фа, 2002. 1171 б. (Толковый словарь карачаево-балкарского языка: в 3-х т. Т. II. З–Р. Нальчик: Эль-фа, 2002. 1171 с.).

7. *КъМТАС III* – Къарачай-малкъар тилни ангылатма сёзлюгю. Ючтомлукъ. Т. III. С–Я. Нальчик: Эль-Фа, 2005. 1159 б. (Толковый словарь карачаево-балкарского языка: в 3-х т. Т. III. С–Я. Нальчик: Эль-фа, 2005. 1159 с.).

8. *КъМТСС 2017* – Къарачай-малкъар тилни синонимлерини сёзлюгю. Нальчик: «Печатный двор» басма ара, 2017. 556 б. (Словарь синонимов карачаево-балкарского языка. Нальчик: Печатный двор, 2017. 556 с.).

9. *СКБЯ 1 2016* – Современный карачаево-балкарский язык. В 2-х ч. Ч. 1. Нальчик: Печатный двор, 2016. 442 с.

10. *СКБЯ 2 2018* – Современный карачаево-балкарский язык. В 2-х ч. Ч. 2. Нальчик: Печатный двор, 2018. 480 с.

11. *Улаков М.З.* Избранные труды. Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2010. 364 с.

12. *Улаков М.З.* История карачаево-балкарского языка (курс лекций). Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2001. 78 с.

13. *Улаков М.З. Махиева Л.Х.* Карачаево-балкарско-русский словарь лингвистических терминов. Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2008.104 с.

14. *Улаков М.З.* Очерки истории карачаево-балкарского языка (учебное пособие). Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2005. 105 с.

15. *Улаков М.З.* Проблемы лексической стилистики карачаево-балкарского языка. Нальчик: Эльбрус, 1994. 116 с.

16. *Улаков М.З.* Термины животноводства в карачаево-балкарском языке: автореф. дис. … канд. филол. наук. Баку, 1983. 22 с.

17. *Улаков М.З., Махиева Л.Х.* Проблемы терминологии карачаево-балкарского языка. Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2019. 118 с.

18. *Улаков М.З., Чеченов А.А.* Письменные памятники тюркских языков как источник истории современного карачаево-балкарского языка (спецкурс). Нальчик: Изд-во КБНЦ РАН, 2003. 51 с.

МАХТИ ЗЕЙТУНОВИЧУ УЛАКОВУ – 70 ЛЕТ

Махиева Людмила Хамангериевна, кандидат филологических наук, ведущий научный сотрудник сектора карачаево-балкарского языка Института гуманитарных исследований – филиала Федерального государственного бюджетного научного учреждения «Федеральный научный центр «Кабардино-Балкарский научный центр Российской академии наук» (ИГИ КБНЦ РАН), liudmila.makhiieva@mail.ru.

Локьяева Жаухар Магомедовна, младший научный сотрудник сектора карачаево-балкарского фольклора Института гуманитарных исследований – филиала Федерального государственного бюджетного научного учреждения «Федеральный научный центр «Кабардино-Балкарский научный центр Российской академии наук» (ИГИ КБНЦ РАН), lokyaeva.zh@mail.ru.

Статья посвящена юбилею ведущего тюрколога – языковеда, доктора филологических наук, профессора, заслуженного деятеля науки КЧР и КБР, академика Международной тюркской академии, члена Российского комитета тюркологов Махти Зейтуновича Улакова. В течение многих лет он успешно сочетает руководящую должность и научную деятельность. Как видный языковед-тюрколог, талантливый педагог и умелый организатор науки

М.З. Улаков внес, бесспорно, весомый вклад в развитие не только карачаево-балкарского языкознания, тюркологии, но и отечественной науки. Он является автором 19 книг и около 170 научных статей. Научные труды М.З. Улакова. по различным разделам родного языкознания и социолингвистики известны далеко за пределами республики и даже страны.

Наряду с научной и организационной деятельностью он внес большой вклад и в дело подготовки научных кадров. Под его научным руководством успешно защитили работы около десятка диссертантов. В 2000–2006 гг. он занимал должность профессора кафедры карачаево-балкарского языка и литературы КБГУ и издал несколько работ, адресованных студентам, аспирантам и соискателям. Он неоднократно приглашался и в разные годы успешно работал председателем Государственных экзаменационных комиссий в КБГУ и КЧГУ.

Монографии, словари, учебники и учебные пособия, написанные М.З. Улаковым, являются настольными книгами всех, кто интересуется карачаево-балкарской филологией.

Ключевые слова: известный ученый, тюрколог, профессор, карачаево-балкарская филология, социолингвистика, лексикография, терминология.

MAHTI ZEITUNOVICH ULAKOV – 70 YEARS

Mahieva Lyudmila Hamangerievna, Candidate of Philology, Associate Professor, Leading Scientific Worker of the Sector of Karachay-Balkarian Language of the Institute for the Humanities Research – Affiliated Federal State Budgetary Scientific Establishment «Federal Scientific Center «Kabardian-Balkarian Scientific Center of the Russian Academy of Sciences» (IHR KBSC RAS), liudmila.makhiieva@mail.ru.

Lokyaeva Jauhar Magomedovna, Junior Scientific Worker of the Sector of Karachay-Balkarian Folklore of the Institute for the Humanities Research – Affiliated Federal State Budgetary Scientific Establishment «Federal Scientific Center «Kabardian-Balkarian Scientific Center of the Russian Academy of Sciences» (IHR KBSC RAS), lokyaeva.zh@mail.ru.

The article is devoted to the anniversary of the leading Turkologist – linguist, Doctor of Philology, Professor, Honored Scientist of the KChR and KBR, academician of the International Turkic Academy, member of the Russian Committee of Turkologists Mahti Zeitunovich Ulakov. For many years he successfully combines a managerial position and scientific activity. As a prominent linguist-Turkologist, a talented teacher, and a skillful organizer of science, M.Z. Ulakov undoubtedly made a significant contribution to the development of not only Karachay-Balkarian linguistics, Turkology, but also domestic science. He is the author of 19 books and about 170 scientific articles. Scientific works of M.Z. Ulakov on various branches of native linguistics and sociolinguistics are known far beyond the borders of the republic and even the country.

Along with scientific and organizational activities, he made a great contribution to the training of scientific personnel. Under his supervision successfully defended the work of about a dozen post-graduate students. In 2000–2006 he held the position of professor of the Department of Karachay-Balkarian Language and Literature of KBSU and published several works, addressed to students, postgraduates and applicants. He was repeatedly invited and in different years successfully worked as the chairman of the State Examination Commissions in KBSU and KChSU.

Monographs, dictionaries, textbooks and training manuals, written by M.Z. Ulakov, are the reference books of all those, who are interested in Karachay-Balkarian philology.

Keywords: famous scientist, Turkologist, professor, Karachay-Balkarian philology, sociolinguistics, lexicography, terminology.